

УДК 330.354

М. Г. ПИВОВАРОВ¹

¹Каф. «Фінанси та економічна безпека», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпро, Україна, 49010, тел. +38(0612) 222 85 72, ел. пошта Pivovarov_MG@ukr.net

СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

Мета. Робота присвячена розгляду підходів щодо оцінки структурної трансформації суб'єктів підприємства України та її наслідків, пошуку шляхів розвитку методичних підходів, впровадження економічних засобів і методів оцінки розвитку малих і середніх підприємств (МСП) країни. **Методика.** Для забезпечення об'єктивної оцінки економічного стану малих і середніх підприємств в національному господарстві у роботі запропоновано розглянути систему єдиного визначення універсальної системи поняття структури суб'єкта господарювання. **Результати.** Визначена сутність поняття «структура суб'єктів господарювання»: це метод, механізм формалізації складу, видів суб'єктів господарювання та їх критерії щодо обмеження стосовно системи державного регулювання. Пропоновані шляхи поліпшення економічного потенціалу МСП національного господарства в наступному. **Наукова новизна.** На основі виконаного аналізу розроблена методика і виконані розрахунки, що характеризують полягання розвитку МСП в Україні з найбільш характерними показниками розвинутих країн. Це дозволяє аналізувати стан і розвиток суб'єктів підприємництва країни на рівні стандартів ЄС. **Практична значимість.** У роботі були досліджені окремі проблеми трансформації суб'єктів підприємництва України та її наслідки. Для їх комплексного вирішення важливо розглянути основні напрями оцінки економічного стану розвитку МСП підприємництва в Україні, як складової частини національної економіки.

Ключові слова: трансформація, малі і середні підприємства, критерії оцінки, кількість, зайнятість, частка МСП в ВВП, наслідки економічних змін, шляхи поліпшення.

Вступ

Розвиток підприємництва в Україні, як важливий сегмент сприяння насиченості ринку товарами та послугами, створення нових робочих місць і зменшення безробіття, є одним з основних напрямів роботи влади у процесі модернізації і трансформації вітчизняної економіки. У рамках реалізації системних змін та вирішення актуальних завдань розвитку підприємництва з урахуванням загальнодержавних та регіональних інтересів продовжується робота щодо застосування прогресивних механізмів і форм співробітництва, побудови безконфліктної моделі взаємин держави і бізнесу. У вітчизняній економічній науці не встановлено єдиного визначення універсальної системи поняття структури суб'єкта господарювання. Останнє проводить до трансформації підприємництва в цілому і впливає на господарські відносини. Тому в роботі наведені результати дослідження сутності структури суб'єкта господарювання, і вплив її на макроекономічні показники.

Мета

В наукових публікаціях були досліджені окремі проблеми реформування системи розвитку МСП України та найбільш розвинутих країн світу. У вітчизняній економічній науці не встановлено єдиного визначення універсальної системи поняття структури суб'єкта господарювання. Останнє проводить до трансформації підприємництва в цілому і впливає на господарські відносини. Тому метою роботи було провести дослідження сутності структури суб'єкта господарювання, її вплив на макроекономічні показники.

Методика

Для досягнення поставленої мети та забезпечення об'єктивної оцінки економічного стану МСП в національному господарстві у роботі розглянута система оцінки головних макроекономічних показників економічного потенціалу

підприємництва та її вплив на стійкість розвитку бізнесу і соціальних проблем країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за даною проблемою

В економічних дослідженнях існують різноманітні підходи до аналізу, оцінки стану та шляхів реферування суб'єктів підприємництва України, у том числі малих і середніх. Їх особливості висвітлювали такі вчені як З.С. Варналій (розвиток МСП і удосконалення системи їх оподаткування), В. І. Ляшенко (реформування системи державного регулювання і підприємництва), В. М. Нижник (механізми підвищення ефективності роботи МСП), М.Г. Пивоваров (парадигма розвитку суб'єктів господарювання та їх трансформація) та ін. Однак світова криза і сьогоденні проблеми України привнесли в економіку країни специфічні проблеми, що викликали необхідність і пошук шляхів дослідження щодо здійснення реформування системи малого і середнього підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження

Розвиток підприємництва в Україні, як важливий сегмент сприяння насиченості ринку товарами та послугами, створення нових робочих місць і зменшення безробіття, є одним з основних напрямів роботи влади у процесі модернізації і трансформації вітчизняної економіки. У рамках реалізації системних змін та вирішення актуальних завдань розвитку підприємництва з урахуванням загальнодержавних та регіональних інтересів продовжується робота щодо застосування прогресивних механізмів і форм співробітництва, побудови безконфліктної моделі взаємин держави і бізнесу.

На фоні посилення світової економічної конкуренції, Держпідприємство України, інші відповідні державні органи опікуються створенням режиму максимально комфортного бізнес-середовища та сприятливого клімату для залучення інвестицій, допомагають бізнесу у виході на нові ринки збуту.

Послідовно опрацьовується комплекс завдань з покращення ситуації у регуляторному середовищі шляхом спрощення відповідних процедур та їх чіткого унормування. Серед пріоритетів - питання щодо прийняття документів дозвільного характеру, скорочення переліку видів діяльності, які підлягають ліцензуван-

ню, новації у сфері державного нагляду і контролю тощо.

У вітчизняній економічній науці не встановлено єдиного визначення універсальної системи поняття структури суб'єкта господарювання. Останнє проводить до структурної трансформації підприємництва в цілому і впливає на господарські відносини. Тому в роботі наведені результати дослідження сутності структури суб'єкта господарювання, її вплив на макроекономічні країни з метою відповідності стандартам ЄС. За 26 років незалежності України інституція підприємництва пройшла складний шлях як в економічному, політичному, так і соціальному виміру. Цій шлях характеризувався значною кількістю змін в системі розвитку підприємницької діяльності, а саме: оподаткування, фінансово-кредитної підтримки, регіональних програм фінансування, інфраструктурної підтримки підприємництва, ресурсного та інформаційного забезпечення, державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, які позитивно або негативно впливали на розвиток бізнесу в країні.

В Господарському кодексі України, законі України «Про власність» (ст. 33), законі України «Про підприємства в Україні» (ст. 5), інших нормативно-правових документах, результатах досліджень науковців встановлені сутність і зміст понять «підприємство», «бізнес», «суб'єкти і об'єкти господарювання», «класифікація суб'єктів підприємництва» за такими ознаками: форма власності майна; спосіб утворення (заснування) та формування статутного фонду; належність капіталу; організаційно-правова форма господарювання; галузево-функціональний вид діяльності. На жаль, довгі роки була відсутня дефініція «структура суб'єктів господарювання», яка відповідала стандартам ЄС. Тому метою роботи є методика встановлення даного поняття, його суть та вплив кількісних і якісних показників на господарську діяльність підприємств.

Поняття суб'єкта господарювання обґрунтоване теорією господарювання, яка виходить з того, що суб'єктами господарювання є учасники господарських відносин, тобто організації та їхні структурні підрозділи. Окремі громадяни, якщо вони здійснюють підприємство без створення підприємства, також мають визнаватися суб'єктами господарювання, а не суб'єктами цивільного права, як вважалося раніше, хоч

їхній правовий статус потребує детального дослідження. Серед організацій - суб'єктів господарювання можна виділити: а) організації, які у вигляді професійного промислу виробляють і реалізують для суспільних (не власних) потреб продукцію, виконують роботи, надають послуги; б) організації - споживачі результатів господарської діяльності; в) організації, що здійснюють професійну управлінську діяльність в економіці.

На протязі довгих років в Україні в статистиці структури суб'єктів господарювання були присутні фізичні особи-підприємці, малі підприємства і великі підприємства. Тобто були відсутні середні підприємства і стосовні резуль-

тати їх діяльності. Такі обставини не дозволяли порівнювати показники розвитку малих і середніх підприємств (надалі – МСП) України з аналогічними показниками розвитку у найбільш характерних країнах світу і робити практичні висновки. Багато вітчизняних авторів [1,2,3, с. 51– 57], у тому числі цей статті, виконали аналіз дослідження зарубіжних і вітчизняних критерій щодо матриці, структурних складових структури суб'єкта господарювання країни. В результаті наукового дослідження, обговорювання була розроблена і пропонується наступна матриця структури суб'єкта господарювання (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця структури суб'єктів господарювання*

Суб'єкт господарювання	Обмеження	
	Кількість працюючих, осіб	Обсяг річного доходу, мільйонів євро
Мікропідприємства		
Малі підприємства		
Середні підприємства		
Великі підприємства		

* розроблено автором

В українській практиці об'єктом статистики підприємств є підприємницька діяльність суб'єктів господарювання усіх видів економічної діяльності та організаційно-правових форм. Центральною одиницею статистичного спостереження є підприємство, що створене і функціонує передусім для отримання прибутку.

Відповідно до ролі в національній економіці та масштабів діяльності в міжнародній практиці на протязі довгих років розрізняють малі, середні та великі підприємства. У законодавчому полі України з перших кроків становлення ринкової економіки особлива увага приділена малим підприємствам та фізичним особам-підприємцям через їх особливу роль у розвитку сучасної моделі економіки.

До останнього часу відповідно до Господарського кодексу України (від 16.01.2003 № 436-IV із змінами та доповненнями) нормою, що визначала категорію малого підприємства був наступний критерій: юридична особа, у якій середньооблікова чисельність працюючих за звітний період не перевищує п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу – суми, еквівалентної

п'ятисот тисячам євро за середньорічним курсом НБУ [4, с.50].

Зростаючі масштаби підприємницької діяльності, інфляційні процеси, необхідність адаптації до національних умов міжнародних, і передусім європейських норм щодо регулювання підприємницької діяльності вимагали поступового перегляду критеріїв віднесення підприємств до малих, середніх та великих.

Тому Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2008 № 523-VI встановлено нові критерії для віднесення підприємств до категорії малих, середніх та великих шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва» та Господарського кодексу України, що є одним з кроків по приведенню української класифікації підприємств до рекомендацій ЄС.

Згідно статті 63 Господарського Кодексу України малими вважаються підприємства, середньооблікова чисельність працюючих яких не перевищує за рік п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції – сімде-

сяти мільйонів гривень. Великими визнаються підприємства, на яких чисельність працюючих перевищує двісті п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації перевищує сто мільйонів гривень. Відповідно, усі інші підприємства належать до категорії середніх [4, с.51]. Ці критерії почали застосовуватись починаючи з 2009 року.

Нарешті були надруковані державні статистичні дані щодо кількості суб'єктів господарювання за їх розмірами розраховані за критеріями великого, середнього, малого та мікропідприємництва, які визначені у Господарському кодексі України в редакції від 22.03.2012 року. Оскільки нові критерії набули чинності у 2012 році, для забезпечення порівнюваності даних Держкомстатом України проведено ретроспек-

тивні розрахунки зазначеної інформації за 2010 та 2011 роки [5].

Цій дуже важливий крок Державної служби статистики України дозволів проаналізувати економічні і соціальні показники розвитку малих, середніх та великих підприємств зі усіх напрямках дослідження. Це дало можливість отримати довгождану матеріальну базу щодо порівняння критерій розвитку малих і середніх підприємств України з інтегрованими показниками, що характеризують полягання розвитку МСП у різних країнах.

Розроблена матриця структури суб'єкта господарювання прийнята за основу Державним комітетом регуляторної політики підприємництва і в редакції Господарського кодексу України від 22.03.2012 року отримала наступну назву і вигляд (табл. 2).

Таблиця 2

Критерії великих, середніх, малих та мікропідприємств*

Суб'єкти господарювання	Обмеження	
	Кількість працюючих, осіб	Обсяг річного доходу, мільйонів євро
Мікропідприємства	≤ 10	≤ 2
Мали підприємства	≤ 50	≤ 50
Середні підприємства	усі інші	
Великі підприємства	≥ 250	≥ 50

* дороблена автором

Таким чином, визначена сутність поняття «структура суб'єктів господарювання»: це метод, механізм формалізації складу, видів суб'єктів господарювання та їх критерії щодо обмеження стосовно системи державного регулювання, яка здійснюється за допомогою сучасних інформаційних технологій.

З початку переходу України до ринкової економіки її становлення науковці для порівняння вітчизняних результатів з інтегрованими показниками у різних країнах використовували офіційні статистичні дані. Однак, як визначено раніше, в той час в країні була відсутня офіційна інформація Держкомстатистики відносно середніх підприємств стосовних років. Тому у 2006 р. проведено дослідження [6] розвитку МСП в Україні, виконано аналіз і розрахунки показників розвитку МСП країни, які вперше надали можливість порівнювати їх з аналогічними показниками у різних країнах (табл. 3).

В той час дані таблиці свідчили про наступне:

– кількість МСП у характерних країнах світу коливається від 19 300 тис. в США до 307 тис. в Україні. Частка МСП України становить від США – 1,59%, від Японії – 4,76%, від Росії 31,1%;

– зайнятість у МСП України відносно США становить 5,84%, Японії – 10,3%, Росії – 42,27%;

– частка МСП в Україні нижча ніж у США у 63 рази, в Японії – 21 рази, в Росії – 3 рази;

– частка продукції МСП у ВВП характерних країн порівняно з Україною значно більша. Так, у США цей показник більше у 5,1 раза, в Японії – у 5,3 раза.

Наведені результати свідчили про значне відставання в розвитку малого й середнього підприємництва України в цій час від найбільш розвинутих капіталістичних країн світу.

Однак, поступово стан і розвиток малих і середніх підприємств з економічної і соціальної точки зору в структурі підприємництва країни набувало усі більшу актуальність. Нажаль, офіційні дані Статистичних щорічників України

відносно середніх підприємств та їх основних показників на протязі деяких років були відсу-

Таблиця 3

Інтегровані показники, що характеризують полягання розвитку МСП у різних країнах

Країна	Кількість МСП, тис.	Зайнятість в МСП, млн осіб	Частка МСП в загальній зайнятості, %	Частка продукції МСП у ВВП, %
Великобританія	2630	13,6	49	50–53
Німеччина	2290	13,5	46	50–52
Італія	3920	16,8	73	57–60
Франція	1980	15,2	54	55–62
Країни ЄС (в цілому)	15 770	68,0	72	63–67
США	19 300	70,2	54	50–52
Японія	6450	39,5	78	52–55
Росія	955	8,5	14	12–13
Україна	307	3,2	12	8–9

Отже, нами було проведено дослідження, розрахунки, щоб отримати відсутні економічні показники щодо середніх підприємств і побачити місце МСП України в системі інтегрованих показників що характеризують полягання розвитку МСП у різних країнах.

В свою чергу, щодо вирішення цієї проблеми існувало два погляду: перший авторській, в основу якого покладено принцип наукового підходу, якій для розрахунку «Частки продукції МСП у ВВП» використовує особисто розроблену методику поєднання «Національних розрахунків» офіціальних статистичних даних Статистичних щорічників України і теорії В. Леонт'єва оцінки ВВП залежно від результатів «виробництва» якій в науковій літературі отримав назву розрахунку «за доходами і видатками». Стосовно другої наукової думки, автором якої є О. Охрименко для аналізу ролі малого й середнього бізнесу в ВВП економіці країни можливо використовувати інший показник, а саме: «Обсяг реалізованої продукції» (ОРП).

В наслідок наших досліджень, результати яких надруковані в наукових трудах [7, 8], на основі матричного методу теорії В. Леонт'єва, встановлено, що станом на 2010 р, частка продукції малих підприємств у ВВП складала 9,7%. Надалі проведено поетапне сценарне моделювання частки малих підприємств у валовому внутрішньому продукті країни стосовно наступного алгоритму:

1. Вважаючи, що галузева структура валового внутрішнього продукту протягом планового періоду є більш-менш постійною, будемо рівномірно змінювати плановий обсяг кінцевого попиту на продукцію кожної галузі;

2. Використовуючи матрицю коефіцієнтів повних витрат моделі Леонт'єва, обчислюємо рівноважний обсяг сукупного випуску продукції для кожної галузі, який задовольняє плановому обсягу кінцевого попиту та відповідним проміжним витратам галузей економіки;

3. Використовуючи балансове співвідношення міжгалузевої моделі Леонт'єва, та рівноважний обсяг сукупного випуску продукції, знайдений на другому етапі, обчислюємо обсяг доданої вартості, отриману кожною галуззю економіки;

4. Виходячи з того, що зміна доданої вартості за кожною галуззю відбувається за рахунок активізації діяльності малого бізнесу, обчислюємо його частку за галузями та економікою в цілому;

5. Якщо отримана частка малих підприємств не співпадає з цільовою, повертаємось до першого етапу.

Станом на 2013 рік, за даними статистичної звітності, частка малих підприємств у валовому внутрішньому продукті складає 16,7%. Оскільки аналіз світового досвіду вказує на необхідність нарощування їх присутності до значно вищого рівня, а саме, до 50% і більше, розро-

бимо за наведеною вище схемою три сценарії, які будуть передбачати: збільшення частки малого бізнесу у ВВП України на 10% від існуючого рівня, до 33,4%; до рівня високо розвинутих країн з ринковою економікою, приблизно 52,0%.

За результатами розроблених сценаріїв було побудовано залежність між темпами росту кінцевого попиту галузей та часткою малих підприємств, що зображена на рис. 1.

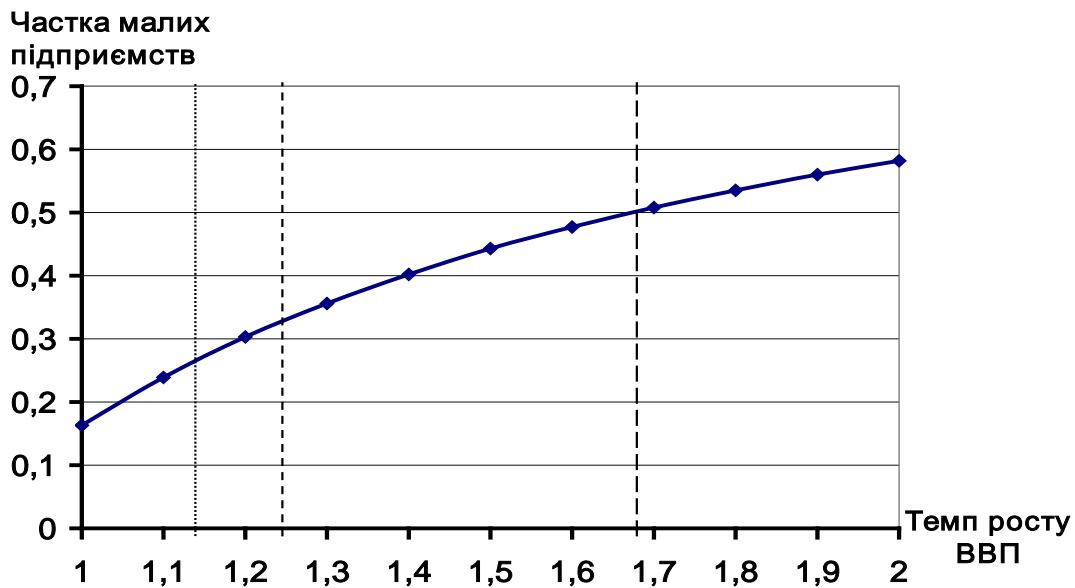

Рис. 1. Динаміка частки малих підприємств при зростанні ВВП

Стосовно другої наукової думки, автором якої є Олександр Охрименко [9], для аналізу ролі малого й середнього бізнесу в ВВП економіці країни треба використовувати інший показник, а саме: «Обсяг реалізованої продукції»

Розроблені вище сценарії передбачали зростання кінцевого попиту на продукцію галузей з однаковими темпами росту. Проте, оскільки початкова галузева структура ВВП не є рівномірною, а також частка малих підприємств для кожної галузі варіює від 2,0% до 33,5%, результативність показника вимірювали за допомогою коефіцієнтів еластичності.

(ОРП). У зв'язку з цим, представляє інтерес дослідження змін обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів підприємництва залежно від їх розміру (табл. 4).

Таблиця 4

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів підприємництва залежно від їх розміру [10, с. 453]*

Показники / роки	2012	2013	2014	2015	2016
Усього, млн. грн	3991239,4	4050215,0	4170659,9	5159067,1	6214729,4
Великі підприємства, млн. грн	1761086,0	1717391,3	1742507,9	2053189,5	2387762,8
відсотків до загального обсягу	41,9	42,4	41,8	39,8	38,4
Середні підприємства, млн. грн	1769430,2	1662565,2	1723151,5	2168764,8	2602415,8
відсотків до загального обсягу	42,1	41,0	41,3	42,0	41,9
Малі підприємства, млн. грн	672653,4	670258,5	705000,5	937112,8	1224550,8
відсотків до загального обсягу	16,0	16,6	16,9	18,2	19,7
з них мікропідприємства, млн. грн	212651,2	216111,4	230729,3	307450,0	426467,0
відсотків до загального обсягу	5,1	5,3	5,5	6,0	6,9

* розроблено автором.

З наведених результатів виходить, що обсяг реалізованої продукції в 2016 р. на середніх та малих підприємствах становить 61,6% від загального обсягу.

В результати дослідження встановлені наступні скороченні інтегровані показники (кіль-

кість МСП, зайнятість населення в МСП, частка МСП в загальній зайнятості, частка продукції МСП у ВВП) що характеризують полягання розвитку МСП у різних країнах (табл. 5). В таблиці наведено результати найбільш характерних континентів і країн світу.

Таблиця 5

Скороченні інтегровані показники, що характеризують полягання розвитку МСП у різних країнах і Україні в 2016 році*

Країна	Кількість МСП, тис.	Зайнятість в МСП, млн осіб	Частка МСП в загальній зайнятості, %	Частка продукції МСП у ВВП, %
США	19 300	70,2	54	50–52
Країни ЄС	15 770	68,0	72	63–67
Японія	6450	39,5	78	52–55
Україна**	321	2.6	64	61,6

* розроблено автором.

** результати щодо припущення аналогії обсягу ВВП – ОРП

Таким чином, станом на 01.01.2017 року інтегровані показники, що характеризують полягання розвитку МСП в Україні повністю відповідають стосовним показникам у розвинутих країнах. Що стосується структури кількості суб'єктів підприємництва залежно від їх розміру за 2016 рік, то вона має наступний вигляд: частина великих підприємств становить 0,1%, середніх – 4,9%, малих – 95, 0%, тобто в цілому сума малих і середніх становить 99,9%.

У розподілі за видами економічної діяльності пріоритетними сферами діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва залишаються торгівля та сфера послуг, питома вага яких від загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) 48,2 %. Значно меншими є показники промисловості – 20,3 %; сільського господарства – 5,3 %; будівництва – 5,4; транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність – 3,9% (рис. 2).

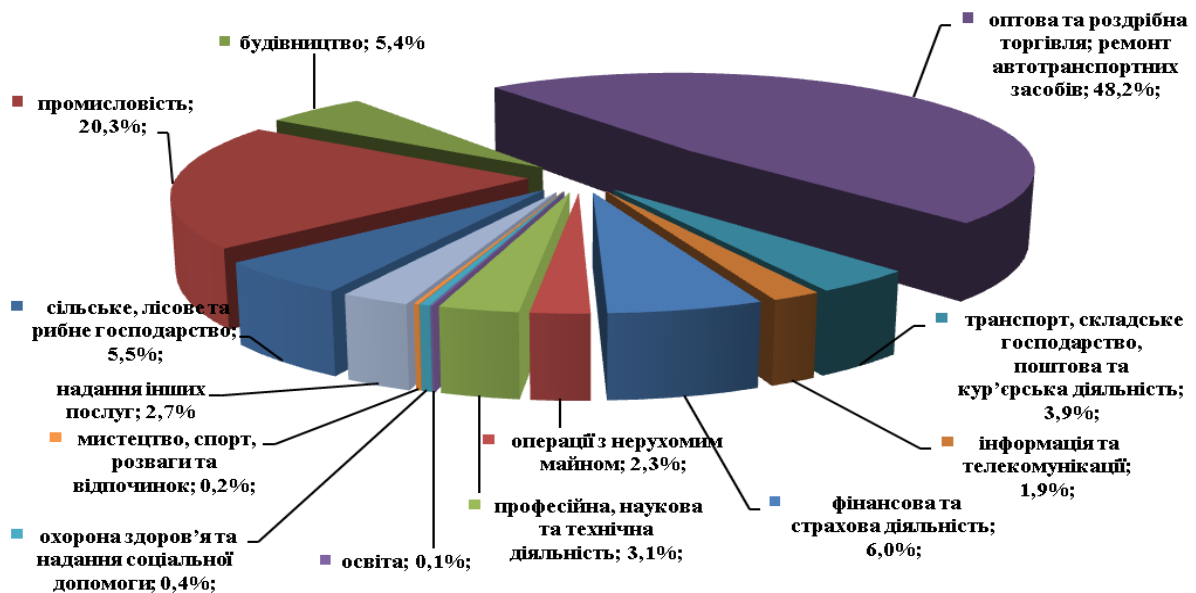

Рис. 2. Питома вага суб'єктів малого та середнього підприємництва в обсягах реалізації продукції за видами економічної діяльності за 2016 р. [10, с. 454]

За цей час десятки разів вносилися зміни в умови розвитку малого і середнього бізнесу, у тому числі в систему оподаткування суб'єктів малого підприємництва, які працюють за спрощеною системою. Нарешті з 25 грудня 2014 року стосовно Закон України «Про внесення змін у

Податковий кодекс України» спрощену систему оподаткування «спростили». Від колишніх шести груп платників єдиного податку (ЄП) залишаться тільки три (табл. 6). Відокремлена група ЄП являє собою фіксований сільгосподаток.

Таблиця 6

Останній варіант спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва*

Група «Єдиного податку»	Обмеження		Види діяльності	Ставка податку
	ліміт з доходу	з кількості найманих працівників		
1 група	До 300 тис. грн. за рік	Працюють без найманих працівників	Торгівля на ринках, надання побутових послуг	до 10% від мінімальної зарплати**
2 група	До 1,5 млн. грн. за рік	До 10 найманих працівників	Побутові послуги, виробництво і продаж товарів	До 20% від мінімальної зарплати**
3 група	До 5 млн. грн. за рік	Не обмежено	Будь які види діяльності, окрім тих, які заборонено платникам єдиного податку	3% від доходу – для платників НДС; 5% від доходу – для неплатників НДС

* розроблено автором

** з 01.01.2017 р. мінімальний розмір зарплати 3200 грн.

У 2012-2013 роках Україна займала 152-ме місце у рейтингу Світового банку «Doing business». Наступного року (2014) - 137-ме, але теж категорично неприйнятне. У 2017 році Україна вже 76-а (рис. 3). Це найбільший прогрес, який будь-яка країна демонструвала будь-коли.

Це, звичайно, не та позиція, яка нас задовольняє, але 61-а подолана сходинка означає, що ми точно не стояли на місці. Кожен з вас знає, особливо в питаннях оподаткування, де лише за останній рік у рейтингу «Doing business» піднялися на 41 пункт [11].

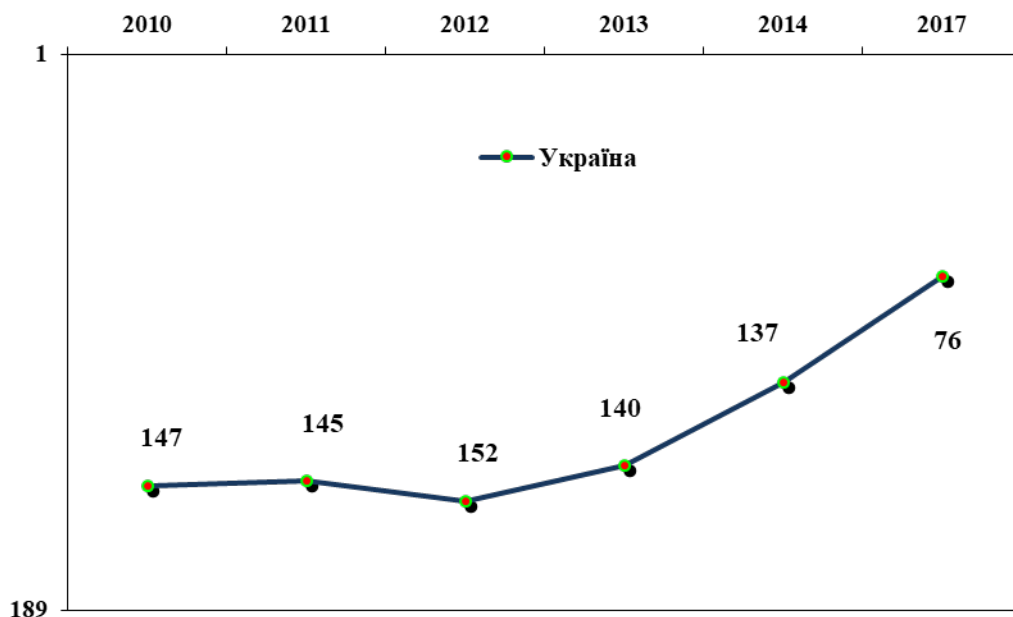

Рис. 3. Динаміка змін позиції України у Рейтингу умов ведення бізнесу

Нещодавно Кабінет Міністрів України (КМУ) затвердив Стратегію розвитку малого та середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року. Поки що зусилля Уряду зосереджені на таких кроках, як дерегуляція та реформа державних закупівель, що усувають бар'єри у веденні бізнесу для всіх підприємств та ставлять МСП у рівні конкурентні умови порівняно з великими підприємствами. В інших сферах підтримки МСП, таких як доступ до фінансування, кадрове забезпечення, формування культури підприємництва, спрощення виходу на зовнішні ринки робиться менше практичних кроків. Проте можна сподіватись, що такі кроки будуть робитись у майбутньому.

Для планування заходів із підтримки МСП важливо, щоб вони приймалися на основі ретельного аналізу та надійної інформації про стан сектору МСП. Належні дані про стан МСП потрібні й для моніторингу впровадження цих заходів. Тому була підготовлена консультативна робота, у якій зроблено огляд системи статистичних даних щодо МСП та надано рекомендації щодо можливого вдосконалення системи збору та оприлюднення інформації щодо МСП.

Державною службою України з питань регуляторної політики та підприємництва послідовно ведеться робота з ресурсного та інформаційного забезпечення розвитку МСП, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів, державного регулювання підприємницької діяльності, контролю виконання рішень та ін.

Висновки

1. Розроблена методика і виконані розрахунки, що характеризують полягання розвитку МСП в Україні з найбільш характерними показниками розвинутих країн. Це дозволяє аналізувати стан і розвиток суб'єктів підприємництва країни на рівні стандартів ЄС, Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, своєчасно приймати потрібні рішення.

2. Встановлено, що станом на 01.01.2017 року інтегровані показники, що характеризують полягання розвитку МСП в Україні, повністю відповідають стосовним стандартам ЄС і показникам найбільш характерних розвинутих країн світу.

3. Проведено значну роботу з підготовки законодавчих актів у сфері дерегуляції господарської діяльності, спрямованих на подальше покращення правового середовища бізнесу в Україні. За рейтингом легкості ведення бізнесу Світового банку Україна у 2017 році Україна посіла 76 місце, поліпшив свою позицію на 41 пунктів.

4. Основним джерелом інвестування для суб'єктів господарювання залишаються власні кошти (59,2%), а бюджетні та кредитні механізми підтримки підприємництва не є дієвими.

5. За видами економічної діяльності пріоритетними сферами діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва залишаються торгівля та сфера послуг, питома вага яких від загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) 48,2%. Значно меншими є показники промисловості – 20,3%; сільського господарства – 5,3%; будівництва – 5,4%; транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 3,9%.

6. Визначена сутність поняття «структура суб'єктів господарювання»: це метод, механізм формалізації складу, видів суб'єктів господарювання та їх критерії щодо обмеження стосовно системи державного регулювання.

7. Реалізація економічного потенціалу МСП в наступному потребує:

- КМУ прийняти рішення щодо продовження мораторію строком на декілька років планової перевірки суб'єктів малого і середнього бізнесу;

- здійснення виваженої державної політики в сфері подальшої дерегуляції бізнес-середовища у зв'язку з підвищенням розміру мінімальної зарплати та обов'язковим введенням касових апаратів;

- розширення можливостей доступу підприємців до фінансових ресурсів за рахунок зниження кредитної ставки податку і зміни умов кредитування;

- розвитку інфраструктури суб'єктів малого і середнього бізнесу, удосконалення системи інформаційної підтримки не тільки на державному рівні але й на регіональному.

- розширення можливостей участі суб'єктів підприємництва у реалізації проектів державно-приватного партнерства;

- підвищення ролі місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядуван-

ня у підтримці розвитку малого і середнього бізнесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Варналій, З. С. *Мале підприємництво: основи теорії і практики*. – Київ : Т-во «Знання» КОО, 2002. – 277 с.
2. Пивоваров, М. Г. *Мале підприємництво як визначний чинник формування середнього бізнесу в Україні* / М. Г. Пивоваров // *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. – 2003. – № 2. – С. 28–31.
3. Матросова, Л. Н. *Малый бизнес: состояние и перспективы развития* / Л. Н. Матросова // *Економічний вісник Донбасу*. – 2007. – № 1. – С. 35–39.
4. *Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні : національна доповідь* / К. О. Кращенко, З. С. Варналій, В. Є. Воротін, В. М. Геєць, О. В. Кужель, Е. М. Лібанова [та ін.]. – Київ : Держкомпідприємство, 2008. – 226 с.
5. *Статистичний щорічник України за 2012 рік* / Державний комітет статистики України. – Київ, 2013.
6. Варналій, З. С. *Державне регулювання підприємництва України в умовах нової хвилі економічних реформ* / З. С. Варналій // *Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр.* – 2005. – Вип. 6. – С. 5–12.
7. Пивоваров, М. Г. *Теорія та практика оцінювання конкурентоспроможності суб'єктів малого бізнесу* / М. Г. Пивоваров // *Галицький економічний вісник: науковий журнал*. – 2010. – № 3 (28). – С. 34–44.
8. Пивоваров, М. Г. *Сценарне моделювання частки малих підприємств у валовому внутрішньому продукті країни* / М. Г. Пивоваров, В. М. Порохня // *Вісник ОНУ. Серія: Економіка*. – 2015. – Вип. 3, т. 20. – С. 279–283.
9. Охрименко, А. *Самая большая тайна малого и среднего бизнеса в Украине*. – Режим доступа: http://ubr.ua/business-practice/own-business/samaia-bolshaia-taina_mologo-in-Ukrainian.
10. *Статистичний щорічник України за 2016 рік* / Державний комітет статистики України. – Київ, 2017.
11. *Виступ Президента України на засіданні Національної інвестиційної Ради*. – Київ, 25.05.2018 року.

М. Г. ПИВОВАРОВ¹

¹Каф. «Финансы и экономическая безопасность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днипро, Украина, 49010, тел. +38(0612) 222 85 72, ел. почта: Pivovarov_MG@ukr.net

СТРУКТУРНАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ И ЕЁ ПОСЛЕДСТВИЯ

Цель. Работа посвящена рассмотрению подходов оценки структурной трансформации субъектов предпринимательства Украины и её последствий, поиску путей развития методических подходов, использования экономических средств и методов оценки развития малых и средних предприятий (МСП) страны. **Методика.** Для обеспечения объективной оценки экономического состояния МСП в национальном хозяйстве в работе предложено рассмотреть систему единого определения универсальной системы понятия структуры субъекта хозяйствования. **Результаты.** Определена сущность понятия «структура субъекта хозяйствования»: это метод, механизм формализации состава, видов субъектов хозяйствования и критерии их ограничения в соответствии с системой государственного регулирования. Предложены пути улучшения экономического потенциала МСП народного хозяйства в будущем. **Научная новизна.** На основе выполненного анализа разработана методика и выполнены расчеты, которые характеризуют месторасположение МСП Украины в системе наиболее характерными развитых стран. Это позволяет анализировать состояние и развитие субъектов предпринимательства страны на уровне стандартов ЕС. **Практическое значение.** В работе были исследованы отдельные проблемы трансформации субъектов предпринимательства Украины и её последствия. Для их комплексного решения важно рассмотреть основные направления оценки экономического состояния развития предпринимательства в Украине, как составляющей части национальной экономики.

Ключевые слова: трансформация, малые и средние предприятия, критерии оценки, количество, заня-

тость, доля МСП в ВВП, последствия экономических изменений, пути улучшения.

M. G. PIVOVAROV¹

¹Dep. «Finance and Economic Security», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipro, Ukraine, 49010, tel. +38(0612) 222 85 72, e-mail Pivovarov_MG@ukr.net

STRUCTURAL TRANSFORMATION OF THE SUBJECTS OF ENTREPRENEURSHIP OF UKRAINE AND ITS IMPLICATIONS

The purpose. The work is devoted to the consideration of approaches to assess the structural transformation of business entities of Ukraine and its consequences, to search for ways to develop methodological approaches, the use of economic means and methods for assessing the development of small and medium enterprises (SMEs) in the country. **Methods.** To ensure an objective assessment of the economic state of SMEs in the national economy, it is proposed to consider in the work a system for the unified definition of a universal system of the concept of the structure of a business entity. **Results.** The essence of the concept «structure of the business entity» is defined: it is a method, a mechanism for formalizing the composition, types of business entities and criteria for their restriction in accordance with the system of state regulation. The ways of improving the economic potential of the SMEs of the national economy in the future are suggested. **Scientific novelty.** Based on the analysis, a methodology has been developed and calculations have been performed that characterize the location of SMEs in the system of the most characteristic developed countries. This allows us to analyze the state and development of business entities of the country at the level of EU standards. **The practical significance.** In the paper, certain problems of transformation of business entities of Ukraine and its consequences were investigated. For their comprehensive solution, it is important to consider the main directions for assessing the economic state of the development of entrepreneurship in Ukraine, as part of the national economy.

Key words: transformation, small and medium enterprises, evaluation criteria, quantity, employment, SME share in GDP, consequences of economic changes, ways of improvement.

REFERENCES

1. Varnalii, Z. S. (2002). *Male pidpriemnytstvo: osnovy teorii i praktyky*. Kiev: T-vo «Znannia» KOO. (in Ukrainian)
2. Pyvovarov, M. H. (2003). Male pidpriemnytstvo yak vyznachnyi chynnyk formuvannia serednoho biznesu v Ukraini. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, 2, 28-31. (in Ukrainian)
3. Matrosova, L. N. (2007). Malyy biznes: Sostoyanie i perspektivy razvitiya. *Yekonomichnyy visnyk Donbasu*, 1, 35-39. (in Russian)
4. Krashchenko, K. O., Varnalii, Z. S., Vorotin, V. Ye., Heiets, V. M., Kuzhel, O. V., & Libanova, E. M. [et al.]. (2008). *Pro stan ta perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini: Natsionalna dopovid*. Kiev: Derzhkompriemnytstvo. (in Ukrainian)
5. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik*. (2013). Kiev. (in Ukrainian)
6. Varnalii, Z. S. (2005). Derzhavne rehuliuвання pidpriemnytstva Ukrainy v umovakh novoi khvyli ekonomichnykh reform. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky: Zbirnyk naukovykh prats*, 6, 5-12. (in Ukrainian)
7. Pyvovarov, M. H. (2010). Teoriia ta praktyka otsiniuvannia konkurentospromozhnosti sub'ektiv maloho biznesu. *Halytskyi ekonomichnyy visnyk: Naukovyi zhurnal*, 3,(28), 34-44. (in Ukrainian)
8. Pyvovarov, M. H., & Porokhnia, V. M. (2015). Stsenarne modeliuвання chastky malykh pidpriemstv u valovomu vnutrishnomu produkti krainy. *Visnyk ONU. Seriya: Ekonomika*, 3(20), 279-283. (in Ukrainian)
9. Okhrimenko, A. *Samaya bolshaya tayna malogo i srednego biznesa v Ukraine*. Retrieved from: http://ubr.ua/business-practice/own-business/samaia-bolshaia-taina_mologo- in Ukrainian. (in Russian)
10. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2014 rik*. (2015). Kiev. (in Ukrainian)
11. Address by the President of Ukraine at the meeting of the National Investment Council 25th May, 2018.

Надійшла 01.04.2018 р.

Стаття рекомендована до друку д-ром екон. наук, проф. Рекуном І. І., д-ром екон. наук, проф. Семеновим А. Г.